

Van begrijpen naar begeleiden...

Plannen en Realiseren

De leraar

Drie mannen waren op weg naar een reünie van hun klooster.

Ze haalden herinneringen aan hun leraren op.

“Mijn favoriete leraar” zei de eerste, “was een monnik die mij aanspoorde niet zo dogmatisch te leven, maar wat meer naar mijn gevoel te luisteren”.

“En mijn favoriete leraar was een pater die me aanraaide juist niet al teveel op mijn gevoelens af te gaan”, zei de tweede. De derde zei: “ik ben het meest geholpen door een broeder die zwijgend lange wandelingen met me maakte...”

Toen ze bij het klooster kwamen werden ze gezamenlijk bij hun favoriete leraar binnengelaten. De leraar bleek één en dezelfde monnik te zijn.

Gebruikswijzer bij dit hoofdstuk.

Dit hoofdstuk staat in directe verbinding met de kinderen waar we in het eerste hoofdstuk kennis mee hebben gemaakt. We hebben daar zes grote verschillen tussen kinderen laten zien, dat is in ieder geval beter hanteerbaar dan uitgaan van 30 verschillende kinderen...

Je kunt de indeling in zes verschillen als leidraad gebruiken wanneer een dergelijke differentiatie in het onderwijsconcept van jullie school gebruikelijk is.

Of je gebruikt de indeling in zes verschillen alleen wanneer een kind op- of dreigt uit te vallen. Dan kan dit hoofdstuk helpen om ideeën te krijgen voor extra begeleiding, ofwel: 'onderwijs op maat' voor dit specifieke kind.

In dit hoofdstuk willen we de brug maken van 'waarnemen en begrijpen' naar begeleiden, in de cyclus van Handelingsgericht Werken de aspecten 'plannen en realiseren'. In eerste instantie biedt 'waarnemen en begrijpen' een helder zicht op de basiskenmerken en kwaliteiten die een kind als van nature bij zich heeft, we hebben deze in het eerste hoofdstuk telkens benoemd. En ze zijn voor dit hoofdstuk met de uitklappen achterin dit boek zo weer even terug te pakken.

Over hoe verschillen in onderwijsbehoeften het best begeleid kunnen worden, hebben we een opvatting die rechtstreeks uit het gedachtegoed van Human Dynamics voortkomt.

Eerzijds biedt het inzicht in de werking van de persoonlijkheidsdynamieken een prachtige ingang om onderwijsbehoeften van een kind in kaart te krijgen. Behoeften in de zin van wat dit kind nodig heeft om te kunnen leren. De consequentie van dit soort begeleiding noemen we in dit hoofdstuk **'afstemmen'** op **onderwijsbehoeften**. Wij gaan ervan uit dat je eerst bij kinderen aan moet sluiten alvorens je ze kunt uitdagen om te **'ontwikkelen'**, de begeleidingsvorm die kinderen helpt om zich steeds verder te ontwikkelen. In onze Human Dynamicsterminologie heet dat ook wel werken vanuit 'het ontwikkelingsprincipe'. Dit is het derde principe in de persoonlijkheidsdynamiek, deze vormt een belangrijke sleutel voor verdere ontwikkeling. Wij hebben het dan over **ontwikkelpunten**.

Wat dit betekent voor de zes verschillende kinderen zien we terug in de voornemens die de leerkracht heeft voor de komende tijd in haar begeleiding van dit kind. Tot slot hebben we zowel onderwijsbehoeften en ontwikkelingspunten in voorbeeldvorm gekoppeld aan de basisbehoeften **autonomie, relatie** en **competentie**.

Het zal duidelijk zijn dat we geenszins hebben geprobeerd compleet te zijn, het is bedoeld om een idee te krijgen over 'hoe het zou kunnen werken' bij een kind als Isabella of Jelle of Senna...

Het zijn steeds voorbeelden die een bepaalde richting aangeven...

Want uiteindelijk blijft elk kind uniek en elke leerkracht ook!

De opbouw van dit hoofdstuk is per voorbeeldkind uit het eerste hoofdstuk steeds als volgt:

1. Bij elk voorbeeldkind geven we algemene onderwijsbehoeften om afstemming mogelijk te maken en punten om te ontwikkelen.
2. Dan komen we terug bij het betreffende kind en de leerkracht: wat zijn de voornemens die zij heeft bij dit kind voor de komende tijd?
3. Tot slot leggen we weer de relatie naar de basisbehoeften van Stevens: relatie, autonomie en competentie en geven een paar voorbeelden waarop je kunt **afstemmen** en **ontwikkelen** bij een kind met die persoonlijkheidsdynamiek. We vragen je ook om hierop een eigen reflectie te maken.
4. In een speciale cassette vind je de beide vormen van begeleiding nog eens terug als een samenvatting in de vorm van een schijf per dynamiek. Deze krijgen echt betekenis in het begeleidingsprogramma dat bij dit boek hoort.

Kinderen met een emotioneel-fysieke dynamiek

Onderwijsbehoeften algemeen (afstemming)

- Een positieve sfeer waarbinnen leerlingen zich prettig en veilig voelen.
- Een positief, persoonlijk contact met de leerkracht, elkaar accepteren en steunen, het eerlijk uitwisselen van gevoelens en oprechte belangstelling.
- De nadruk ligt op contact, bijvoorbeeld door een gesprek, persoonlijke ervaringen uitwisselen.
- Veel gelegenheid om te praten en samen met anderen te leren.
- Uitleg die tot de verbeelding spreekt, die ook een beroep doet op het gevoel.
- Tegelijkertijd ook duidelijke structuur nodig in de zin van randvoorwaarden en tijdlijnen voor projecten en opdrachten.
- Leerlingen de kans geven mee te doen aan creatieve opdrachten of presentaties waarbij veel verbeeldingskracht nodig is.
- Het mogen uiten van emoties.
- Speciale activiteiten om te leren concentreren op één ding (focus) als tegenwicht voor hun aangeboren positieve eigenschap van veelzijdigheid (multifocus).
- Gelegenheid om fysieke en emotionele spanningen kwijt te raken door vrij rond te lopen.

- Stimuleer deze kinderen om zichzelf meer te zien als een eigen persoonlijkheid los van de emotioneel-fysieke omgeving.
- Bied ze hulp om zich 'verstandelijk' bewust te worden van hun eigen gevoelens, voorkeuren, en behoeftes om die onder woorden te

kunnen brengen.

- Help ze om in bepaalde situaties objectief naar hun eigen rol en die van anderen te kijken, om de situatie te overzien en 'afstand' te nemen.
- Zorg dat deze kinderen af en toe rust krijgen en dan niet gehinderd worden door emotionele en/of lichamelijke prikkels. In die periodes kunnen zij hun ervaringen verwerken en de situatie leren overzien. Dat geeft tegenwicht voor hun aanleg om zich op veel dingen tegelijk te richten. Doe concentratieoefeningen, zodat het kind leert om zich op één enkel onderwerp te richten.

Ontwikkelpunten algemeen (ontwikkelen)

Begeleiden van kinderen met een emotioneel-fysieke dynamiek

Terug naar leerkracht Saskia en Djalisa:

Saskia houdt per kind bij wat ze in een volgende onderwijsperiode als aandachtspunten heeft. Wanneer je nog even terug kijkt naar de observaties bij Djalisa uit het eerste hoofdstuk worden de onderstaande aantekeningen van Saskia duidelijker.

Afstemmen:

Basis voor het leren van Djalisa is dat zij een goede relatie heeft met mij als leerkracht, ik let erop dat ik regelmatig even contact met haar heb.

Djalisa werkt graag samen met andere kinderen, daar is in het werken met kleuters gelukkig veel ruimte voor. Het is belangrijk voor haar omdat het haar de ruimte geeft om hardop te praten over wat ze doet. Het verwoorden en denken gaan samen, via deze dialoog snapt Djalisa wat de bedoeling is.

Djalisa is een gevoelig meisje, het is belangrijk dat ik haar gevoelens zie en wanneer ik niet weet waar het vandaan komt, daarnaar te vragen.

Ontwikkelen:

Djalisa's ontwikkelingspunten liggen met name op het gebied van rust en structuur. Daarnaast het woorden kunnen geven aan gevoelens, omdat dit lastig voor haar is. Ik ben zelf als leerkracht heel gestructureerd, met behulp van dagritmekaarten weten de kinderen de planning van de dag. Ook hebben we duidelijke afspraken in de groep wat wel en niet mag. Deze structuur helpt Djalisa om niet met van alles tegelijk bezig te zijn. Ook laat ik Djalisa af en toe, wanneer ik zeker weet dat ze de taak aankan, alleen werken om haar de zekerheid te geven dat ze 't ook goed alleen kan en weet.

IK MAG ER ZIJN!

Emotioneel-fysieke kinderen hebben persoonlijk contact met de leerkracht absoluut nodig. Ze leren moeilijker als ze het gevoel hebben niet gewaardeerd te worden door de leerkracht. Daarnaast is interactie voor hen een basisbehoefte. Voor kinderen met de emotioneel-fysieke dynamiek is het afstemmen op onderwijsbehoeften op het gebied van relatie daarom heel belangrijk en zou dus het vertrekpunt moeten zijn in je onderwijs. Het is nog belangrijker dan anders om de achtergrond van deze kinderen goed te kennen, wie zijn de ouders, broers, zussen? Zijn er bijvoorbeeld onrustige zaken in deze thuissituatie waarmee je als leerkracht rekening moet houden? Pas wanneer relaties goed zijn voor deze kinderen, of indien ze dat niet zijn, in iedere geval bespreekbaar zijn gemaakt, kunnen ze zich gaan concentreren en daadwerkelijk gaan leren.

Om de onderwijsbehoeften te formuleren voor kinderen met deze dynamiek kun je gebruik maken van de onderstaande mogelijkheden. Gebruik deze ter inspiratie en maak ze passend door keuzes te maken of het net even anders te formuleren voor dit kind in jouw groep met jou als leerkracht.

Relatie:

Een leerkracht stemt af door:

Veel bevestiging en persoonlijke complimenten aan deze kinderen te geven en oprechte waardering voor hen als persoon te hebben. Een luisterend oor en inlevend vermogen. Hen te inspireren en persoonlijk aan te spreken, geduldig te zijn met de 'lange verhalen' die zij soms kwijt moeten.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Het kind te helpen woorden te geven aan zijn gevoelens en de gelegenheid te bieden om gevoelens te verwerken en te beschrijven. Te zorgen voor momenten van rust,

naast de ruimte voor interactie en veelzijdigheid in activiteiten. Wanneer zich 'iets heftigs' heeft voorgedaan na de erkenning van de emotie, de emoties helpen terug te brengen door te kijken naar wat er feitelijk is gebeurd... even afstand te nemen.

Competentie:

Een leerkracht stemt af door:

De kern van wat geleerd moet worden helder te presenteren en op een meer persoonlijke manier. Door voorbeelden of een eigen verhaal of andere auditieve informatie in de vorm van rijmpjes/versjes/liedjes. Samen te laten werken met anderen, waardoor er gepraat kan worden en hardop mag worden nagedacht. Te begrijpen dat wat is geleerd vaak op een eigen, creatieve manier wordt gepresenteerd.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Activiteiten aan te bieden om te leren concentreren op één ding (focussen). Meer balans aan te brengen in de behoefte aan diversiteit, door te helpen prioriteren.

Helpen nadenken over de manier van (taak)aanpak van te voren, vanuit afstand en overzicht. Na afloop van een taak of opdracht te vragen naar de allerbelangrijkste punten.

Autonomie:

Een leerkracht stemt af door:

Ruimte te geven om vrij rond te mogen lopen en zo fysieke en emotionele spanningen kwijt te raken. Ook om te mogen associëren en het persoonlijk verhaal kwijt te kunnen. Gelegenheid te geven om te mogen herhalen... of uitgebreider te vertellen, voorafgaand aan een samenvatting.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Deze kinderen onderscheid te leren maken tussen gevoelens van henzelf en die van anderen. Met name ook meer onafhankelijk te worden van de waardering van anderen, dus losser te gaan staan van de 'waarderingen' van de mensen om hen heen. Onderscheid aan te helpen brengen in feitelijkheden en hoe je deze waardeert.

Moment voor reflectie....

Ans (leerkracht groep 7) vertelt: 'Ik ben nu gaan begrijpen hoe het kan dat sommige kinderen, wanneer ik net een instructie heb gegeven en verteld heb wat ze moeten gaan doen, bij mij komen om hun nieuwe schoenen te laten zien. Voorheen dacht ik altijd: waar slaat dat nou op...of, wat heeft dat er nou mee te maken?? Nu weet ik dat hier toch even aandacht aan moet besteden, anders blokkeert dit de voortgang van het leren en het werk. Ik snap inmiddels ook dat het niet is bedoeld om 'onder het werk uit te komen' want dat dacht ik eerlijk gezegd eerst wel...'

Hoe is dit voor jou?

Wat leert een kind met deze dynamiek jou?

Kinderen met een mentaal-fysieke dynamiek

Onderwijsbehoeften algemeen (afstemming)

- Duidelijk maken waarom dit leren de moeite waard is.
- Een presentatie die duidelijk, gestructureerd en logisch is: eerst het overzicht, dan de onderdelen.
 - Belangrijke punten eruit lichten en benadrukken.
- De nadruk ligt op kijken. Dat geldt ook voor het lesmateriaal, mentaal-fysieke kinderen lezen meestal erg graag.
 - Eerst alleen mogen werken – daarna met z'n tweeën, als het kan met een speciale vriend(in).
 - Voldoende tijd krijgen voor nauwgezet werk, om de taken naar eigen tevredenheid af te maken.
- Je sluit bij mentaal-fysieke kinderen goed aan wanneer je weet welke waarden belangrijk zijn voor hen.
- Begrip hebben voor het feit dat het vaak gemakkelijker voor deze kinderen is om zichzelf schriftelijk uit te drukken dan in een groep iets te zeggen.
- Als mentaal-fysieke kinderen in de klas stil zijn moet je er af en toe aan denken om te vragen of zij ook iets willen zeggen. Geef ze dan genoeg tijd om zorgvuldig te antwoorden.

- Help mentaal-fysieke kinderen voorzichtig in hun sociale ontwikkeling. Hun relaties ontwikkelen zich namelijk langzaam en één voor één. Je kunt het kind aanmoedigen om ten minste één keer per dag iets samen met een ander kind te doen.

- Laat zien dat de gevoelens van mensen, ook die van jezelf, veel kunnen betekenen. Praat erover en leer het kind, zonder al te veel nadruk, om woorden te vinden voor zijn of haar eigen emoties.
- Geef de mogelijkheid om te experimenteren met muziek, tekenen en schilderen, dans en beweging, enzovoorts.
- Maak de spreekdrempel wat minder hoog door te vragen of het ook iets te zeggen heeft. Geef tijd om te antwoorden. Dat is vooral van belang in een groep.

Ontwikkelpunten algemeen (ontwikkelen)

Begeleiden van kinderen met een mentaal-fysieke dynamiek

Terug naar leerkracht Saskia en Isabella:

Saskia houdt per kind bij wat ze in een volgende onderwijsperiode als aandachtspunten heeft. Wanneer je nog even terug kijkt naar de observaties bij Isabella uit het eerste hoofdstuk worden de onderstaande aantekeningen van Saskia duidelijker.

Afstemmen:

Waar mogelijk wil ik blijven aansluiten bij Isabella's behoefte om alleen te werken en haar voldoende tijd geven om haar precies en nauwgezet haar taak te laten afmaken. Ik weet inmiddels dat ik goed moet nagaan of Isabella zelf tevreden is. Isabella leert vooral door te kijken, dus nieuwe leerstof bied ik met name visueel aan. Ook zal ik haar hulp moeten bieden bij het omgaan met onbekende situaties, met name luidruchtige situaties, zoals de weeksluiting. Waarschijnlijk helpt het haar om vanuit een vaste plaats, die overzicht biedt op het geheel dat zich daar afspeelt, te mogen kijken zonder gelijk mee te hoeven doen.

Ontwikkelen:

Isabella moet met name op het gebied van samenwerken en omgaan met haar eigen en andermans gevoelens, nog verder ontwikkelen. Luisteren naar ideeën van medeleerlingen is vaak nog moeilijk voor haar. Op een 'aardige manier' uitleggen hoe zij erover denkt, moet ik als het ware zelf gaan voordoen de komende tijd.

Ik help haar door specifiek te vragen naar haar ideeën en haar tijd te geven om weloverwogen antwoord te geven. Daarnaast heb ik haar bewust voor een langere periode aan een rustig klasgenootje gekoppeld bij samenwerkingsopdrachten.

Ook heb ik regelmatig korte 'één op één gesprekken' om Isabella te helpen haar gevoelens onder woorden te brengen en haar bewust te maken van de gevoelens van andere kinderen. Wanneer er sprake is van nieuwe dingen let ik erop dat ik Isabella moet stimuleren om hieraan mee te doen.

EIGEN INZICHT

Voor de leerkracht van kinderen met een mentaal-fysieke dynamiek is het belangrijk om te weten dat hun waarden en principes erg belangrijk voor hen zijn. Deze waarden geven het kind houvast en richting in het leven. Belangrijk is dat je deze waarden van het kind ontdekt en respecteert. Om deze waarden te kunnen (h)erkennen, kan een gesprek met ouders belangrijke input leveren. Ruimte geven aan hun natuurlijke behoefte tot onafhankelijkheid is een fundamentele stap in het afstemmen. In relatie tot de drie basisbehoeften relatie, competentie en autonomie van Stevens zou je kunnen zeggen dat bij kinderen met een mentaal-fysieke dynamiek afstemmen op de basisbehoefte autonomie het belangrijkste is. Wanneer je autonomie als vertrekpunt neemt in je handelen, heeft dit tevens een positieve invloed op het competentiegevoel van het kind en een goede relatie met dit kind.

Om de onderwijsbehoeften te formuleren voor kinderen met deze dynamiek kun je gebruik maken van de onderstaande mogelijkheden. Gebruik deze ter inspiratie en maak ze passend door keuzes te maken of het net even anders te formuleren voor dit kind in jouw groep met jou als leerkracht.

Autonomie:

Een leerkracht stemt af door:

Ruimte te geven om alleen te mogen werken, ook voor het maken van hun eigen keuzes t.a.v. inhoud, instructie en verwerking. Deze kinderen gelegenheid te bieden om stil te mogen zijn (en ogenschijnlijk niet deel te nemen)...

Een leerkracht ontwikkelt door:

Deze kinderen te leren om hun gedachten hardop te verwoorden en te gaan delen. Hierdoor wordt het mogelijk dat anderen invloed krijgen op dat denken. Ook is het belangrijk om deze kinderen uit te dagen hun interesses en activiteiten te verbreden,

want zij kunnen nogal uitgesproken voorkeuren hebben.

Competentie:

Een leerkracht stemt af door:

Een korte, logisch opgebouwde en liefst visuele instructie te geven gericht op WAT het doel en de essentie van de taak is. Het is ook belangrijk om gelegenheid te geven eerst zelf na te denken over nieuwe dingen en alleen te werken. En dat later pas uit te wisselen met anderen of met de leerkracht. Met name bij de start is visuele informatie erg belangrijk (naslagwerken, computer). Lezen en schrijven zijn belangrijke leeractiviteiten. Deze kinderen hechten aan het secuur mogen afwerken van taken/opdrachten.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Deze kinderen te helpen om soms met 'minder' genoegen te laten nemen, het hoeft niet altijd perfect en precies! Het is een echte uitdaging om, naast het benoemen van de essenties ook te leren om iets toe te voegen in de presentatie ervan, waardoor het aantrekkelijker wordt. Je op andere manieren, ook expressief, leren uiten.

Relatie:

Een leerkracht stemt af door:

Deze kinderen los te leren laten en zelfontdekkend bezig te laten zijn, met name bij het begin van iets nieuws. Te begrijpen dat de constante positie 'vanuit afstand' niet betekent dat er geen betrokkenheid is bij...of dat er sprake is van onverschilligheid. Te begrijpen dat de wereld van de 'feiten' de wereld vormt voor deze kinderen en dat gevoelens daar nauwelijks een rol in spelen.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Deze kinderen uit te nodigen tot het voeren van (inhoudelijke) gesprekken, dit kan goed door ze te vragen om andere kinderen iets uit te leggen bijvoorbeeld. Om samenwerken te stimuleren kun je het kiezen van een ander kind het beste aan henzelf overlaten. Vervolgens kan dit worden uitgebreid naar een klein groepje. Het gaan begrijpen dat gevoelens, zowel van jezelf als van anderen, ook belangrijk is in deze wereld.

Kinderen met een fysiek-emotionele dynamiek

Onderwijsbehoeften algemeen (afstemming)

- Duidelijk maken wat het praktisch nut van de opdracht is.
- Voldoende achtergrondinformatie.
- Een heldere, systematische en gedetailleerde uitleg, met veel concrete voorbeelden.
- Licht onderlinge verbanden toe.
- Nadruk op kinesthetisch (met de handen) leren. Leren door ervaring en door voordoen.
- Een weloverwogen tempo, herhaling.
- Voldoende tijd om gegevens op te nemen, te verwerken en te filteren, taken af te maken en antwoord te geven (mondeling of schriftelijk). Als het kan, geef het kind dan de kans eerst informatie in zich op te nemen door in zijn/haar eigen tempo alle materiaal door te 'snuffelen'.
- Geef bij een opdracht duidelijk aan wat wel en wat niet. Geef precies aan: wat, waarom, waar, wanneer en hoe.
- Laat het kind zich over een langere periode concentreren op wat minder taken, liever dan op meer in een relatief korte tijd...
- Plaats fysiek-emotionele kinderen niet zo maar in een aparte positie, los van de groep.
- Een ontspannen atmosfeer.
 - Een geduldige leerkracht.

• Fysiek-emotionele kinderen moeten leren het mentale principe 'in te passen'. Dat helpt ze om een goed overzicht te krijgen op de grote hoeveelheid gegevens die zij in zich opnemen. Maar ook om gegevens op allerlei manieren te ordenen, in gedachten voor te stellen en terug te kunnen vinden.

- Dring er bij de kinderen voorzichtig op aan om het werk binnen een bepaalde tijd af te hebben. Een deadline helpt hun proces 'in te dammen'. Houd daarbij wel zoveel mogelijk rekening met hun gedetailleerde 'manier van doen'.
- Leer ze voor zichzelf te spreken en hun eigen gedachten en emoties onder woorden te brengen. Of een eigen verhaal/presentatie te houden voor de groep.
- Deze kinderen moeten gaan begrijpen dat zij langer dan een ander over het huiswerk of een taak doen en dat dit niet betekent dat een andere kind slimmer is dan zij zijn. Maar dat hun eigen manier van werken anders is, namelijk grondiger en meer gedetailleerd.

Ontwikkelpunten algemeen (ontwikkelen)

Begeleiden van kinderen met een fysiek-emotionele dynamiek

Terug naar leerkracht Saskia en Zohra

Saskia houdt per kind bij wat ze in een volgende onderwijsperiode als aandachtspunten heeft. Wanneer je nog even terug kijkt naar de observaties bij Zohra uit het eerste hoofdstuk worden de onderstaande aantekeningen van Saskia duidelijker.

Afstemmen:

Het is belangrijk dat ik weet dat Zohra geen langzame leerling is in de negatieve zin van het woord, maar dat haar bedachtzaamheid wordt veroorzaakt door haar behoefte om eerst even 'het plaatje compleet te krijgen'. Hierdoor weet ik dat het belangrijk voor Zohra is dat ik haar voldoende tijd geef en haar niet 'overval' met een vraag in de kring. Zij wil graag een goed antwoord geven, maar gaat dan zo op in alles wat er gebeurt en gezegd wordt, dat ze tijd nodig heeft om het goede of bedoelde antwoord te vinden.

Ook weet ik dat het belangrijk is dat ik bij opdrachten goed aangeef wat de bedoeling is en wat er van haar verwacht wordt (wat, waarom, waar, wanneer en hoe). 'Afkijken' is voor haar een vorm van leren, bijvoorbeeld wanneer ze niet precies begrijpt wat de bedoeling is.

Ontwikkelen:

Ik kom er nog wel eens te laat achter dat Zohra een opdracht onvoldoende heeft begrepen en dan een tijdje heeft zitten aanmodderen. De komende tijd wil ik haar stimuleren om hulp te vragen wanneer ze ergens niet uitkomt. Aan de start van een activiteit laat ik haar verwoorden hoe ze de opdracht gaat aanpakken. Samen zoeken we dan naar wat ze moet doen als ze het niet precies weet. Ook wil ik na afloop van een opdracht nog eens met haar terugkijken op wat zij hieruit heeft opgepikt of geleerd...wat het belangrijkste was van deze taak of opdracht bijvoorbeeld.

IK KAN HET!

Voor leerkrachten is het belangrijk te weten dat de bedachtzaamheid van fysiek-emotionele kinderen niet betekent dat zij langzaam of onzeker zijn. Wel zijn ze grondig, voorzichtig en gedetailleerd. Fysiek-emotionele kinderen willen graag een bijdrage leveren, de opdracht afmaken of het juiste antwoord weten op de specifieke vraag die jij stelt. Afstemmen op onderwijsbehoeften op het gebied van competentie is daarom heel belangrijk in de omgang met kinderen met een fysiek- emotionele dynamiek. Omdat zij leven en werken vanuit het geheel, is het belangrijk iets meer te weten van de context waarin zij leven, het gezin, de buurt. Met name bij nieuwe kennis en vaardigheden is uitgaan van de onderwijssoevereiniteit belangrijk. Geef ze de tijd om het 'te leren kunnen of kennen', met name in de aanvangsfase van dat leren. Wanneer zij zich eenmaal competent voelen kan er meer tempo en snelheid ontstaan.

Wat betekent dit voor het handelen van jou als leerkracht? Welke onderwijsbehoeften heeft het kind met een fysiek-emotionele dynamiek op het gebied van de drie basisbehoeften?

Competentie:

Een leerkracht stemt af door:

Een heldere, systematische en gedetailleerde instructie met voorbeelden te geven. Het nut van wat er geleerd wordt, duidelijk te maken: wat kan ik er mee?

Voldoende tijd te geven aan de start. De criteria helder te maken waaraan de opdracht moet voldoen (wat, waarom, waar, wanneer en hoe). Veel laten doen, leren door te ervaren, ook graag buiten. Mogen 'nadoen'.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Helpen overzicht te maken, structuur te laten aanbrengen. Te helpen organiseren om tot een efficiënte uitvoering van taken te komen. Een deadline te stellen, want anders blijft het kind verzamelen. Voorzichtig het tempo op te voeren en feedback te geven op de uitvoering van de taak.

*Relatie:***Een leerkracht stemt af door:**

Te zorgen voor een harmonieuze sfeer, waarin iedereen zich op zijn gemak voelt. Eén op één contact te organiseren om bijvoorbeeld na de instructie nog een vraag te kunnen stellen. Deze kinderen niet te nadrukkelijk 'uit de groep te halen' om de eenheid die ze hiermee voelen niet (ruw) te doorbreken.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Deze kinderen aan te moedigen om voor zichzelf op te komen en hun gedachten en gevoelens te verwoorden. Een spreekbeurt te houden over iets dat belangrijk is voor hen.

*Autonomie:***Een leerkracht stemt af door:**

Niet teveel keuzemogelijkheden tegelijkertijd te bieden. Taken of opdrachten die al vaker zijn gedaan, zelfstandig te laten maken.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Hulp te bieden bij het maken van eigen keuzes, wat het belangrijkste is... prioriteiten stellen. Een eigen planning met tijdsinschatting te gaan maken, bijvoorbeeld bij een dag- of weektaak. Te leren benoemen van de essenties of leren samenvatten van een tekst, een gesprek...

Moment voor reflectie....

In het begeleidingsprogramma 'kijken naar kinderen' krijgen wij heel vaak een kind met deze dynamiek aangemeld om te komen filmen en bespreken. Veel leerkrachten geven hiervoor als reden: ik krijg geen vat op dit kind... volgt hij de instructie nou wel? Of: ik krijg dat kind niet goed op mijn netvlies, soms weet ik niet eens of hij er wel was vandaag...

Hoe is dat voor jou?

Wat leert een kind met een fysiek-emotionele dynamiek jou?

Kinderen met een emotioneel-mentale dynamiek

Onderwijsbehoeften algemeen (afstemming)

- Een leerkracht die levendig, enthousiast en geïnspireerd kan uitleggen.
- Liever meerdere invalshoeken dan uitgebreide herhaling.
- Het moet vooruit blijven gaan om ergens zicht op te kunnen krijgen. Zonder voortgang geen inzicht.
- Het doel van het leren duidelijk maken.
- In een discussie en bij het uitwisselen van ideeën ligt de nadruk op spreken.
- Mogelijkheden om zowel zelfstandig als in kleinere groepjes te kunnen werken. Daarna het uitwisselen van de resultaten in de hele groep.
- Actief mogen experimenteren en werken met open-eind-oplossingen.
- Goede band met de leerkracht, die open moet staan voor het uitwisselen van ideeën en daarmee respect toont voor de leerling.
- Ervoor zorgen dat taken redelijk gedetailleerd worden afgemaakt voordat ze verder gaan.
- Af en toe klassenvertegenwoordiger mogen zijn.
- Gedragsregels in de klas die logisch en duidelijk zijn en die consequent worden toegepast.
- Vrij rond mogen lopen om 'bij de les' te kunnen blijven.

• De ontwikkeling van emotioneel-mentale kinderen verloopt via het fysieke principe. Dat betekent hier: ideeën helemaal afmaken. Moedig ze aan en help ze met een structuur om taken voldoende gedetailleerd en grondig uit te voeren.

- Het werken in groepjes is ook een onderdeel van de integratie van het fysieke principe. Laat deze kinderen samen met anderen, kleine projecten opzetten en leer ze om zowel leider als teamspeler te zijn.
- Emotioneel-mentale kinderen zijn zich vaak niet zo erg bewust van hun lichaam en hebben het soms dus niet in de gaten wanneer zij honger hebben, moe zijn en zelfs niet wanneer zij pijn hebben.
- Deze kinderen willen opschieten en de dingen snel afmaken. Leer ze om zich te ontspannen. Je zou daarbij kunnen denken aan luisteren naar kalmerende muziek, een rustig werkje doen of aan een ontspanningsoefening.

Ontwikkelpunten algemeen (ontwikkelen)

Begeleiden van kinderen met een emotioneel-mentale dynamiek

Terug naar leerkracht Saskia en Jelle:

Saskia houdt per kind bij wat ze in een volgende onderwijsperiode als aandachtspunten heeft. Wanneer je nog even terug kijkt naar de observaties bij Jelle uit het eerste hoofdstuk worden de onderstaande aantekeningen van Saskia duidelijker.

Afstemmen:

Het is belangrijk voor Jelle dat ik naar hem luister en belangstelling heb voor zijn ideeën. Hij heeft veel belangstelling voor alles wat met taal en lezen te maken heeft, dus zorg ik voor een uitdagend aanbod hierin. Ook moet ik hem soms wat vrijheid geven in de manier waarop hij met opdrachten om mag gaan. Door wat meer open opdrachten te geven bijvoorbeeld.

Ontwikkelen:

Jelle's ontwikkelpunt ligt met name op het gebied van het afmaken van zijn taken. Zijn belangstelling voor lezen helpt mij om dit voor elkaar te krijgen. Ik geef hem uitdagende leesopdrachten en nodig hem uit om wanneer de opdracht af is, erover te vertellen aan andere kinderen, zijn moeder of zijn vorige leerkracht.

HET KAN OOK ANDERS!

Emotioneel-mentale kinderen hebben ruimte nodig om hun ideeën uit te kunnen wisselen met de leerkracht en/of medeleerlingen. Ook hebben ze ruimte nodig om te experimenteren, via trial and error komt hun leren tot stand. Het is belangrijk voor hen om nieuwe mogelijkheden te mogen onderzoeken. Een leerkracht moet bij kinderen met deze dynamiek oppassen voor (teveel) herhaling of te weinig uitdaging. Wanneer ze geïnteresseerd zijn in een onderwerp of activiteit willen ze graag onmiddellijk en diepgaander hiermee doorgaan. Afstemmen op onderwijsbehoeften op het gebied van relatie en autonomie beiden is daarom heel belangrijk in de omgang met deze kinderen. Wanneer je ze medeverantwoordelijk maakt voor onderdelen binnen de gang van zaken in de klas zijn ze coöperatief en meer 'samen' in de groep aanwezig.

Om de onderwijsbehoeften te formuleren voor kinderen met deze dynamiek kun je gebruik maken van de onderstaande mogelijkheden. Gebruik deze ter inspiratie en maak ze passend door keuzes te maken of het net even anders te formuleren voor het kind in jouw groep met jou als leerkracht.

Relatie:

Een leerkracht stemt af door:

Oor te hebben voor veel ideeën, in dialoog te gaan en vragen te stellen. Door zelf inspirerend te zijn, ook in instructie van nieuwe kennis en vaardigheden.

Te begrijpen dat interactie, praten met anderen of met de leerkracht zelf, nodig is om op gang te komen. Eerlijk, oprecht en rechtvaardig te zijn.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Te helpen om samen te werken in een groep, waarbij geleerd moet worden om oog en oor voor de anderen te krijgen. Voor de ideeën of meningen van anderen. Ook voor

het feit dat gevoelens soms belangrijker zijn dan de inhoud.

Autonomie:

Een leerkracht stemt af door:

Verantwoordelijkheid te geven voor opdrachten, maar ook voor onderdelen uit de organisatie. Door basale klassenregels te hanteren die logisch, helder en consequent zijn. De gelegenheid te geven om een eigen inbreng te hebben en eigen keuzes te maken. Af en toe vrij rond te mogen lopen om de ideeën te laten komen of om na alle inspanning even te ontspannen.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Het voortdurende enthousiasme even af te remmen door ook rustmomenten in te bouwen. Deze kinderen te leren dat er grenzen zijn aan autonomie, de eigen speelruimte af te bakenen.

Competentie:

Een leerkracht stemt af door:

Een korte, duidelijke, auditieve instructie te geven en zo snel mogelijk toe te staan om aan het werk te mogen gaan. Alleen de grote lijnen te geven met weinig details en herhaling.

Ruimte om zelf te laten ontdekken en te leren van eigen fouten. Zelf structuur aan te mogen brengen of een minimale structuur aanbieden waarin ruimte is om af te mogen wijken. Gelegenheid geven om auditief te mogen leren, in dialoog/brainstorm of discussie en persoonlijke uitwisseling.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Te helpen bij het uitwerken van alle ideeën die haalbaar zijn en te laten ervaren hoe het is om iets succesvol af te maken. Eerst te helpen nadenken voordat er te direct gereageerd wordt, bijvoorbeeld op anderen... wat het betekent voor... de consequenties kunnen zijn van...

Kinderen met een fysiek-mentale dynamiek

Onderwijsbehoefte algemeen (afstemming)

- Het doel van de opdracht duidelijk maken aan de start.
- De stappen in het leerproces laten zien.
- Ruimte krijgen om de waarde van een opdracht te verkennen en uit te breiden.
- Voldoende feitelijke achtergrondinformatie moet aanwezig zijn wanneer er iets nieuws geleerd moet worden.
- Randvoorwaarden van taken of projecten duidelijk van te voren afspreken.
- Voorbeelden geven van het te verwachten eindproduct.
- Voldoende tijd om het werk zorgvuldig af te kunnen maken.
- De gelegenheid krijgen om af en toe zelf gekozen projecten uit te voeren.
- Duidelijke tijdlijnen waarbinnen de taak en alle onderdelen, helemaal af moeten zijn.
- Praktisch, ervaringsgericht en kinesthetisch (met de handen) leren.
- Voldoende tijd voor een eigen, stapsgewijze aanpak. Dan worden gedetailleerde plannen en/of producten afgeleverd zonder daarbij begeleid te hoeven worden.
- 'Even uit je hoofd mogen komen' gedurende de dag, iets doen zonder gelijk te moeten presteren... bijvoorbeeld door herhaling van iets dat leuk gevonden wordt.
- Stimuleer gesprekken door tijdens activiteiten die zij graag doen met hen te praten. Probeer het spreekritme van het kind aan te nemen en stimuleer ze om wat meer van zichzelf te laten zien en horen.
- Leer deze kinderen om de gevoelens van zichzelf en die van andere mensen te waarderen en te respecteren.
- Het is goed om deze kinderen aan te moedigen zich te uiten in muziek, dans, schilderen etc. Deze activiteiten worden extra aantrekkelijk als ze met een groepje worden gedaan. De manier waarop zij zich uitdrukken is vaak meer gestructureerd. Dat betekent niet dat ze minder creatief zijn, in tegendeel... het uit zich anders.
- Stimuleer deze creativiteit ook door verschillende mogelijkheden of scenario's te gaan bedenken om eenzelfde resultaat te bereiken.

Ontwikkelpunten algemeen (ontwikkelen)

Begeleiden van kinderen met een fysiek-mentale dynamiek

Terug naar leerkracht Marja en Senna:

Marja houdt per kind bij wat ze in een volgende onderwijsperiode als aandachtspunten heeft. Wanneer je nog even terug kijkt naar de observaties bij Senna uit het eerste hoofdstuk worden de onderstaande aantekeningen van Saskia duidelijker.

Afstemmen:

Voor Senna is het heel belangrijk dat hij weet wat de bedoeling is van wat we gaan doen. Ik heb mezelf aangeleerd om dit te benoemen wanneer ik nieuwe activiteiten uitleg. Want het zit als emotioneel-fysieke leerkracht niet direct in mijn aard om dit zo expliciet te doen. Ik heb ontdekt dat ik moet oppassen niet teveel en steeds andere woorden te gebruiken bij mijn uitleg, dat geeft veel verwarring bij Senna. Dit ga ik nog wel eens doen, omdat hij niet altijd onmiddellijk reageert tijdens mijn instructie. Dan denk ik dat hij het niet begrepen heeft en ben ik geneigd om het in andere woorden nog eens uit te leggen. Dat werkt echt niet bij hem!

Ontwikkelen: Naar Senna toe ben ik wat voorzichtig in het, te nadrukkelijk maken van contact. Hij lijkt dit niet op prijs te stellen. Als ik hem een aai over zijn bol geef en zeg dat hij vandaag weer heel hard gewerkt heeft, merk ik soms dat hij dat toch wel fijn vindt.

De komende tijd wil ik hem wat explicieter uitnodigen wat meer van zichzelf uitgaat en wat er in hem omgaat. Ik ga dit doen door samen met hem te bouwen aan de bouwtafel of constructietafel, want dat zijn favoriete bezigheden. Ik wil hem aan de hand van wat ik hem zie doen uitnodigen gaandeweg wat meer te vertellen over zijn wereld. Ook wil ik hem helpen zijn gevoelens te verwoorden, vaak zie ik wel aan hem of hij verstoord of boos geraakt is door iets. Op dat soort momenten ga ik vragen of dat klopt en hoe dat gekomen is.

KIJK, ZO WERKT 'T!

Voor fysiek-mentale kinderen is het heel belangrijk om het doel van een les of een activiteit te weten. Dat is bij alles wat zij doen. Want wanneer zij begrijpen wat de bedoeling is, start hiermee de motor om gemotiveerd aan de slag te gaan. Afstemmen op onderwijsbehoeften op het gebied van competentie is belangrijk in de omgang met kinderen met een fysiek-mentale dynamiek. Want zij moeten wel weten of kunnen inschatten of iets werkbaar is voor hen en daarmee ook haalbaar. De verwachtingen die jij hebt van het resultaat willen zij graag van te voren weten. Het doordenken vanuit de praktijk en wat dit (nieuwe) leren daar betekent is nodig om het je eigen te kunnen maken. Ook autonomie is een belangrijke onderwijsbehoefte, omdat deze kinderen graag zelf iets willen uit- en afwerken, zij zullen hierbij zelden hulp vragen en het eerst zelf willen onderzoeken.

Wat betekent dit voor het handelen van jou als leerkracht? Welke onderwijsbehoeften heeft het kind met een fysiek-mentale dynamiek op het gebied van de drie basisbehoeften?

Competentie:

Een leerkracht stemt af door:

Korte instructies te geven waarbij het doel van de les duidelijk is en waar mogelijk gebruik te maken van modellen, schema's, diagrammen en/of kaarten. Concrete voorbeelden te geven van het te verwachten eindproduct. Deze kinderen zelf hun planning te laten maken.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Hulp te leren vragen, wanneer iets niet lukt of er nog vragen zijn. Deze kinderen te laten inzien dat je gerust af mag wijken van een vooraf gemaakt plan en ook op een andere manier je doel of resultaat kunt behalen. Of leren om een tweede scenario te ontwerpen.

Autonomie:**Een leerkracht stemt af door:**

Heldere criteria te geven waar de opdracht aan moet voldoen (wat, waarom, waar, wanneer en hoe). Ruimte te geven om zelf handelend bezig te laten zijn, zelf te doen. Bijvoorbeeld door activiteiten waarbij je gegevens verzamelt: interviews, zoeken op internet, in boeken ed., maar ook door het uit elkaar halen van apparaten om te kunnen zien 'hoe het werkt'. Door te werken met schema's en structuren.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Deze kinderen te leren om hun eigen voorkeuren en wensen leren te uiten en formuleren. In de groep meer van zich te laten horen en zien.

Relatie:**Een leerkracht stemt af door:**

In communicatie feitelijk en precies te zijn. Aan te sluiten op hun zelfredzaamheid en gelegenheid te bieden om alleen te werken. Tijd geven om rustig na te denken over een vraag of een opdracht zonder gelijk te hoeven zeggen wat er 'van binnen' gebeurt. Gezamenlijk activiteiten te ondernemen, bij voorkeur in de vorm van een spel of een duidelijke opdracht.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Mogelijkheden te bieden om andere leerlingen te helpen. Bij 'verstoringen' samen te kijken naar de oorzaak ervan en te helpen de bijhorende emoties te verwoorden. Contacten met verschillende kinderen aan te moedigen door samenwerkingsopdrachten. Opdrachten ook creatief te leren vormgeven, meer expressie te gebruiken.

Moment voor reflectie....

Lucy (leerkracht groep 1): toen Jeroen al twee maanden op school was, vond ik dat hij weinig tot geen contact met mij en de andere kinderen maakte. Toen ik eens goed op hem ging letten bleek hij steeds zeer gericht en vaak langdurig met activiteiten bezig te zijn. Alhoewel hij weinig woorden gebruikt, is hij wel degelijk met anderen aan het spelen, maar dat zit veel meer in het samen 'doen'.

Hoe is dat voor jou?

Wat leert een kind met de fysiek-mentale dynamiek jou?

Kinderen met een mentaal-emotionele dynamiek.

Onderwijsbehoeften algemeen (afstemming)

- Eerst een overzicht krijgen van wat geleerd moet worden.
- Van te voren mogen nadenken en erover lezen.
- Daarna erover 'klankborden' met een ander of de leerkracht.
- Luisteren graag naar wat er wordt gezegd en hoe het wordt gezegd.
- Doen vaak makkelijker mee in een gesprek wanneer hen iets gevraagd wordt.
- Voldoende tijd krijgen om antwoord te kunnen geven, met name om de inhoud precies te kunnen verwoorden.
- Eerst alleen werken, daarna met twee of in een kleinere groep.
- Je sluit bij mentaal-emotionele kinderen makkelijker aan wanneer je de voor hen belangrijke waarden kent.
- Geef deze kinderen waar mogelijk de vrijheid om een opdracht op hun eigen wijze in te vullen.
- Wees zelf ook precies in wat je vraagt en in de woorden die je gebruikt, bij een instructie bijvoorbeeld.

- Mentaal-emotionele kinderen zijn zich minder bewust van hun lichaam. Ze kunnen gedurende langere tijd intensief met iets bezig zijn en vergeten dan makkelijk dat ze moeten eten of dat ze moe zijn bijvoorbeeld. Help hen om op tijd te stoppen.
- Stapsgewijze plannen maken of iets in schema zetten kan lastig worden gevonden, omdat de natuurlijke aanpak meer een doorlopend proces is. Het kan voor henzelf, maar ook voor anderen, helpen wanneer dit meer expliciet gemaakt wordt.

- Help mentaal-emotionele kinderen om hun denkproces stop te zetten en ze te laten verwoorden 'waarmee ze bezig zijn in hun hoofd'.
- Leer ze om praktisch te zijn, door voorbeelden te bedenken of meer in detail zich iets voor te stellen over hoe het werkt of zal gaan werken in de dagelijkse praktijk.

Ontwikkelpunten algemeen (ontwikkelen)

Wij willen bij het begeleiden van kinderen met een mentaal-emotionele dynamiek een speciale opmerking plaatsen: naar deze groep is nog onvoldoende onderzoek gedaan. Inmiddels weten we meer over volwassenen dan over kinderen met deze dynamiek. Dit betekent dat dit gedeelte nog in ontwikkeling is en dat we minder zeker zijn over de uitspraken die we hier doen.

Begeleiden van kinderen met een mentaal-emotionele dynamiek

Terug naar leerkracht Marja en Simone:

Marja houdt per kind bij wat ze in een volgende onderwijsperiode als aandachtspunten heeft. Wanneer je nog even terug kijkt naar de observaties bij Simone uit het eerste hoofdstuk worden de onderstaande aantekeningen van Marja duidelijker.

Afstemmen:

Dat gaat bij Simone het best wanneer we samen praten over iets dat belangrijk is voor haar, zoals een meegebracht boek. Vaak kan ze hierover goed vertellen en ik kan vragen stellen die diepgaander op het onderwerp doorgaan. Zij geniet hier erg van.

Ontwikkelen:

De komende tijd wil ik Simone stimuleren om meer en eerder van zich te laten horen, bijvoorbeeld tijdens kringgesprekken. Door haar eerder vragen te stellen. Ook is het belangrijk voor haar dat ze meer voor zichzelf opkomt wanneer iets of iemand haar spel of werk 'verstoort'.

“IK DENK EN KIJK”

Voor de leerkracht van kinderen met een mentaal-emotionele dynamiek is het belangrijk om te weten dat ‘het hebben van overzicht’ erg belangrijk voor hen is. Overzicht hebben geeft het kind houvast en richting. Belangrijk is dat je als leerkracht ruimte geeft aan het kind om zelf overzicht te krijgen en regelmatig in gesprekken nagaat of het kind daadwerkelijk overzicht heeft. Voor kinderen met een mentaal-emotionele dynamiek is het afstemmen op de basisbehoefte autonomie het belangrijkste. Wanneer je autonomie als vertrekpunt neemt in je handelen, heeft dit tevens een positieve invloed op de relatie met dit kind en het competentiegevoel van het kind.

Om de onderwijsbehoeften te formuleren voor kinderen met deze dynamiek kun je gebruik maken van onderstaande mogelijkheden. Gebruik deze ter inspiratie en maak ze passend door keuzes te maken of iets net even anders te formuleren voor het kind in jouw groep met jou als leerkracht.

Autonomie:

Een leerkracht stemt af door:

Ruimte te geven om aan de start zelf te mogen oriënteren en de kernpunten eruit te halen. Ook door ruimte te geven om ‘t vooral zelf te doen. Af en toe uit te nodigen om hun denken te verwoorden.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Soms te vragen om ‘even te stoppen met denken’ en hun gedachten vast te leggen op papier. Ook om ‘samen op te denken’ met een ander en een gezamenlijk eindresultaat neer te zetten waarin iedereen tot zijn recht komt.

Competentie:**Een leerkracht stemt af door:**

Korte instructies te geven, gericht op de hoofdlijnen en de essentie van de taak. Daarna gelegenheid te geven om zelf te lezen en erover na te denken, eventueel later uit te wisselen met een 'maatje' of in een kleine groep. Diverse uitdagende materialen zijn belangrijk om het boeiend te maken en te houden voor deze kinderen. Voldoende tijd te geven om opdrachten daadwerkelijk te realiseren.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Waar nodig te helpen met een planmatige en gestructureerde aanpak. Dit op papier te zetten, zodat ook voor anderen inzichtelijk wordt hoe het werk of de opdracht wordt aangepakt. De grote lijnen waarin zij gewoonlijk denken en werken te verrijken met meer details en praktische informatie.

Relatie:**Een leerkracht stemt af door:**

Los te durven laten en zelfontdekkend bezig te laten zijn. Te begrijpen dat het 'moeilijk te peilen' zijn niet betekent dat er geen betrokkenheid is bij de groep en/of bij de leerkracht. Het helpt dan om hen te bevragen op wat zij horen en/of zien in de groep.

Een leerkracht ontwikkelt door:

Uit te nodigen tot (inhoudelijke) gesprekken en te vragen wat hen bezighoudt op dit moment... waar wordt over nagedacht? Te helpen inzien dat de waarden die dit kind heeft voor zichzelf niet altijd gedeelde waarden zijn. Wat kan betekenen dat sommige kinderen anders reageren of doen dan zij hadden verwacht, hiervoor begrip te krijgen.

Moment voor reflectie....

Maarten (leerkracht groep 2): Ik moet bij deze kinderen erg opletten dat ik ze niet vergeet, want ze kunnen erg onopvallend zijn. Tegelijkertijd merk ik soms een koppigheid die mij erg kan verbazen. Met name wanneer iets blijkbaar erg belangrijk is, sta ik soms te kijken van de vasthoudendheid die er dan ontstaat. Ik vind het wel lastig om hier goed op te reageren, vaak zeg ik iets om het te relativeren, maar dat wordt niet altijd op prijs gesteld geloof ik...

Hoe is dit voor jou?

Wat leert een kind met de mentaal-emotionele dynamiek jou?
